

คำจำกัดความเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ¹

การปรับตัว (Adaptation)

ในบริบทเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัวหมายถึงการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะภูมิอากาศที่มีคุณสมบัติแบบใหม่ ไม่ว่าจะแบบใหม่และไม่ใช่ที่คุ้นเคยจากรูปแบบเดิมหรือสภาพภูมิอากาศที่มีตัวแปรของคุณสมบัติที่มีอยู่เปลี่ยนไปจากเดิม การปรับเปลี่ยนแบบนี้อาจจะกำหนดไว้ในการจัดทำแผนที่คาดการณ์ไว้แล้วหรืออาจจะเกิดขึ้นโดยไม่มีการวางแผนงานนโยบายไว้เลย (การปรับตัวแบบอัตโนมัติ) การเปลี่ยนจากปรับตัวโดยไม่มีแผนมาสู่การปรับตัวโดยมีแผนรองรับนั้นแตกต่างกันเป็นอย่างมาก โดยเมื่อมองกลับไปที่ความรู้เชิงวิชาการในช่วงทศวรรษ 1970 ซึ่งความตระหนักในเรื่องผลกระทบร้ายแรงอันเกิดจากมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม อันเป็นสาเหตุให้เกิดความเสี่ยงต่อมนุษย์เอง ได้มาแทนที่ความคิดที่ว่ามนุษย์ควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ ในกระบวนการนี้ การปรับตัวได้พัฒนาจากการพิจารณาถึงบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิวัฒนาการของพืชและสัตว์มาสู่การส่งเสริมให้เป็นแนวคิดสำหรับกำหนดทิศทางนโยบาย เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ลดความเปราะบางและลดความเสี่ยงของมนุษย์จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ถึงแม้ว่านักวิจัยหลายท่านได้ระบุว่ามีการปรับตัวที่แตกต่างกันหลายประเภท และนำเสนอแนวคิดและกรอบการทำงานที่หลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะการปรับตัวที่แตกต่างกัน แต่ความรู้เชิงวิชาการด้านการปรับตัวส่วนใหญ่ก็ยังกล่าวถึงการปรับตัวโดยที่มีแผนรองรับ

ความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Capacity)

ความสามารถในการปรับตัว หมายถึง ระดับที่บุคคลหรือกลุ่มคนสามารถปรับตัวต่อความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ณ เวลาใดๆ โดยปกติแล้วโครงการเกี่ยวกับการปรับตัวจะมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวเพราะการปรับตัวเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยระยะเวลายาวนานมากเกินกว่าที่โครงการปกติหนึ่งๆ จะสามารถทำให้บรรลุผลได้ภายในระยะเวลาของโครงการ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (Climate change and climate variability)

ตามที่คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC) กำหนดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางภูมิอากาศ เช่น อุณหภูมิ และน้ำฟ้า ทั้งในเชิงของระยะเวลา ขนาด การกระจายตัว หรือทั้งสามอย่างรวมกัน การเปลี่ยนแปลงนี้จะถูกวัดเพื่อดูว่ามันแตกต่างจากค่าเฉลี่ยเท่าไร เช่นเดียวกับความแตกต่างจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ “ปกติ” ซึ่งหมายถึงการผันแปรของสภาพภูมิอากาศ นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศครั้งใดครั้งหนึ่งเพียงครั้งเดียว โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากมนุษย์ และที่สำคัญอย่างยิ่งคืออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) กล่าวถึงเพียงแค่อันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ IPCC ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ว่า การเปลี่ยนแปลงสถานะของสภาพภูมิอากาศซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ (เช่น โดย

¹ จากการประชุมเสวนาเพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติสำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยให้ดีขึ้น

การตรวจสอบทางสถิติ) โดยการเปลี่ยนแปลงของ ค่าเฉลี่ย (mean) และ/หรือความแปรปรวนของลักษณะ ภูมิอากาศซึ่งคงอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยทั่วไปประมาณหนึ่งทศวรรษหรือมากกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศอาจจะเกิดจากกระบวนการภายในของธรรมชาติหรือแรงผลักดันภายนอก หรือกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ยาวนานของมนุษย์ประกอบกับบรรยากาศหรือการใช้ที่ดิน

การรับมือ (Coping)

“การรับมือ” บางครั้งใช้ความหมายตรงกันกับคำว่า “การปรับตัว” (Adaptation) อย่างไรก็ตามมาตรการในการ รับมือส่วนใหญ่จะเป็นการปฏิบัติการระยะสั้นต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้นฉับพลันมากกว่าที่จะเป็นการปรับเปลี่ยนต่อ การคุกคามหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหรือถาวร ในบางกรณีกลยุทธ์ในการรับมืออาจจะไปทำ ให้ทรัพยากรหมดไปซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มความเสี่ยงจากภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นซ้ำอีก ดังนั้นจึงมีความ เป็นไปได้ที่กลยุทธ์การรับมืออาจจะส่งผลเสียต่อการปรับตัวอย่างยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้นการแยกแยะความ แตกต่างระหว่างการรับมือกับการปรับตัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม (Maladaptation)

การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในระบบของมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งเพิ่มความเปราะบางต่อการ กระตุ้นทางภูมิอากาศ นั่นก็คือการปรับตัวที่ไม่ประสบความสำเร็จในการลดแต่กลับจะเพิ่มความระดับความ เปราะบางแทน การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมสามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่การพัฒนาไม่ได้ถูกนำมาพิจารณาอย่าง ชัดเจนในการออกแบบหรือดำเนินมาตรการการปรับตัว

ความเสี่ยง (Risk)

ความเสี่ยงถูกนำไปใช้ในหลายบริบท ในกรณีของการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมมันอาจจะหมายถึงภัย คุกคามที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เช่น ความน่าจะเป็นในการเกิดผลกระทบในเชิงลบความเสี่ยงต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นฟังก์ชันของขนาดของภัยอันตราย และระดับของความเปราะบางของระบบที่ กำลังพิจารณาอยู่ต่อภัยนั้น ตามสมการแนวคิด ความเสี่ยง = ภัยอันตราย*ความเปราะบาง โดยทั่วไปแล้วถ้า ไม่มีคนที่มีความเปราะบางก็จะไม่มีความเสี่ยง

ความเปราะบาง (Vulnerability)

ความเปราะบางอธิบายระดับความอ่อนไหวของบุคคลหรือระบบต่อภัยอันตราย และบางครั้งหมายถึงความ อ่อนไหวและภาวะที่ตกอยู่ในการเผชิญหน้ากับความเสี่ยง ความเปราะบางถูกประเมินด้วยหลายปัจจัยรวมถึง ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เพศ อายุ การเมืองที่สังกัด วิถีชีวิต การเข้าถึงทรัพยากรและทรัพย์สิน (สิทธิการเป็น เจ้าของ) เป็นต้น สิ่งที่มีประโยชน์มากที่สุดของแนวคิดนี้ คือทำให้เราเข้าใจว่าภัยอันตรายไม่ได้แปลความหมาย โดยตรงถึงความเสี่ยง แต่ถูกกำหนดโดยระดับของความเปราะบางนั่นก็คือปัจจัยที่ระบุถึงระดับของความเสี่ยง ด้วยเหตุนี้เองความยากจนจึงมักจะถูกพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเสี่ยง แต่ในความ เป็นจริงแล้วมีปัจจัยมากมายที่ไม่ควรถูกมองข้าม รวมถึงระบบความเชื่อ และความมีอิทธิพลต่อผู้มีอำนาจ ตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างก็ทำให้เกิดความเปราะบางด้วยทั้งนั้น

การลดผลกระทบ (Mitigation)

การแทรกแซงของมนุษย์เพื่อลดแรงกดดันของมนุษย์ต่อระบบภูมิอากาศ ซึ่งรวมถึงกลยุทธ์ในการลดแหล่งผลิตก๊าซเรือนกระจกและการลดการปล่อยก๊าซ และการเพิ่มการกักเก็บก๊าซดังกล่าว

ภัยอันตราย (Hazards)

ภัยอันตรายเป็นเหตุการณ์ทางกายภาพ (ภัยธรรมชาติ) ที่ทำให้เกิดการคุกคามต่อระบบถ้าหากระบบดังกล่าวมีเปราะบางต่อภัยอันตราย ภัยอันตรายในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึง น้ำท่วม พายุไซโคลน พายุเฮอริเคน พายุไต้ฝุ่น ความแห้งแล้ง พายุลูกเห็บ หรือพายุหิมะ เป็นต้น บ่อยครั้งที่ภัยอันตรายถูกใช้ให้หมายถึงความเสี่ยง แต่ในความเป็นจริงถ้าเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่มีความเปราะบางต่อน้ำท่วม ก็จะไม่มีความเสี่ยงแน่นอนว่าความเสี่ยงที่ไม่มีภัยอันตรายนั้นย่อมเป็นไปได้ และดังนั้นโดยหลักการแล้วภัยอันตรายจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและการสูญเสีย

ความรู้ (Knowledge)

ไม่มีคำจำกัดความหนึ่งเดียวที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แต่เราสามารถกล่าวถึงความรู้ว่าเป็นความเชื่อซึ่งมีข้อพิสูจน์ หรือในบางครั้งก็หมายถึงความเข้าใจอย่างมั่นใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้ได้กับจุดมุ่งหมายหนึ่งโดยเฉพาะถ้าหากมีความเหมาะสม